

ARBETSLIVS- OCH JÄMSTÄLLDHETSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 4/2009

Statsrådets redogörelse om ramar för statsfinanserna 2010—2013

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 31 mars 2009 statsrådets redogörelse om ramar för statsfinanserna 2010—2013 (SRR 3/2009 rd) till finansutskottet för beredning och bestämde samtidigt att de övriga fackutskotten om de så önskar kan lämna utåtande till finansutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- direktör Marita Savola, undervisningsministeriet
- överdirektör Tuija Oivo och konsultativ tjänsteman Mika Niemelä, arbets- och näringsministeriet
- avdelningschef Leo Suomaa, biträdande avdelningschef Mikko Staff, konsultativ tjänsteman Minna Liuttu och överinspektör Hanna

Onwen-Huma, social- och hälsovårdsministeriet

- direktör Rebecka Svedlin, Helsingfors arbets- och näringsbyrå
- generaldirektör Harri Vainio, Arbetshälsoinstitutet
- ekonomisk expert Olli Koski, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- ekonomipolitisk sakkunnig Ralf Sund, Tjänstemannacentralorganisationen FTFC rf
- utredningschef Eugen Koev, Akava rf
- sakkunnig, GRM Vesa Rantahalvari, Finlands Näringsliv
- verksamhetsledare Juhani Talonen, Arbetslöshetskassornas Samorganisation.

Dessutom har Företagarna i Finland rf lämnat skriftligt utlåtande.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Rambeslutet kom till i en situation där den djupa världsekonomiska recessionen kastar en skugga över Finlands ekonomiska utsikter och sysselsättningsperspektiv. År 2008 låg arbetslösheten ännu på 6,4 procent, men 2009 uppskattas den stiga till 9 procent av arbetskraften. Också permitteringarna ökade kraftigt 2008. I slutet av

året hade arbets- och näringscentralerna sammanlagt 23 700 kunder som var permitterade. Detta är nästan dubbelt fler än året innan. Dessutom fanns det sammanlagt 36 000 gruppermitterade. Antalet permitterade har fortsatt att öka i början av 2009.

Arbetslösheten bland unga började öka snabbt i slutet av 2008. Enligt arbets- och näringsminis-

teriets sysselsättningsöversikt i februari 2009 fanns det 29 500 arbetslösa som var under 25 år gamla, vilket är 41 procent mer än i februari 2008.

Arbetslöshet och social utslagning går hand i hand. En ung person utan arbete hamnar lätt permanent utanför samhället och då sviktar livsbalansen. Det är särskilt unga män som riskerar att marginaliseras, eftersom de är arbetslösa i större utsträckning än unga kvinnor och inte är lika aktiva när det gäller att utbilda sig som kvinnor. Utslagning orskar både stort mänskligt lidande och stora ekonomiska kostnader. I Finland är det särskilt allvarligt om ungdomar marginaliseras eftersom de stora årskullarna snart når pensionsåldern och bristen på arbetskraft börjar bli ett verkligt hot. Vi måste se till att upprätthålla de ungas kunskaper och arbetsförmåga under recessionen.

En förutsättning för att social utslagning bland ungdomar ska kunna förhindras är att man identifierar de som riskerar att marginaliseras, att olika aktörer samarbetar, att man ingriper i tillräckligt god tid och att man stöder de unga i olika övergångsfaser, exempelvis från grundskola till fortsatta studier. Aktiva insatser krävs för att stödja och hjälpa ungdomar att få jobb, och det är särskilt viktigt att se till att unga inte blir långtidsarbetslösa. Undersökningar visar att det räcker med sex månaders arbetslöshet för att möjligheterna att få jobb ska försämrats avsevärt och att chanserna att få fast anställning försämrats allt eftersom arbetslösheten drar ut på tiden. Utskottet anser det vara mycket viktigt att erfarenheterna från depressionen tas på allvar och att regeringen genom effektiva och snabbt genomförbara åtgärder försöker förebygga ungdomsarbetslöshet och därmed också utslagning och uppkomsten av nya generationer av långtidsarbetslösa.

När någon marginaliseras beror det inte på en enskild faktor, utan det sker så småningom. När en ung person marginaliseras börjar det ofta redan i skolan. Antingen avslutar man inte grundskolan eller så fortsätter man inte studera efter avslutad grundskola. I dagens ekonomiska situation och svåra sysselsättningsläge är det särskilt

unga utan yrkesutbildning som lätt helt hamnar utanför arbetsmarknaden. För att rädda jobben krävs det både sysselsättnings- och utbildningspolitiska insatser. Det är viktigt att unga genast efter den grundläggande utbildningen hittar lämplig utbildning eller får jobb. Utskottet understryker att det måste finnas tillräckligt med utbildningsplatser, inklusive s.k. verkstadsplatser, så att ungdomar som går ut grundskolan kan ges lämplig möjlighet att utbilda sig. Det välkomnar regeringens beslut att som stimulansåtgärd öka antalet studieplatser inom yrkesutbildningen och den yrkesinriktade tilläggsutbildningen 2009–2012.

Lärande i arbetet utvecklar yrkesskickligheten, och därför ingår det obligatoriska LIA-perioder i undervisningsprogrammet för yrkesinriktade examina och yrkeshögskoleexamina. Recessionen har gjort det svårare att hitta lämpliga platser för inläring i arbetet, i synnerhet i teknikbranschen inom bygg-, teknik- och skogsindustrin. Särskilt svårt är det att hitta praktikplatser inom storföretag och industrier som för närvarande minskar på arbetskraften. Regionalt är situationen svårast på de orter där det finns mycket industri av detta slag och uppsägningarna därmed är omfattande. När företagen drabbas av svårigheter och permitterar får det också återverkningar på den grundläggande yrkesutbildning som ordnas genom läroavtal. Avtalet kan komma att avbrytas för permitteringstiden eller hävas helt till följd av uppsägning eller om arbetsgivaren lägger ned sitt företag eller går i konkurs.

Utskottet anser det vara synnerligen viktigt att ungdomar har möjlighet att få en praktikplats som hör till utbildningen. Regeringen bör alltså så snart som möjligt utreda vilka möjligheter det finns att trygga platser för lärande i arbete för de unga som genomgår yrkesutbildning. Dessutom bör det utredas vad som kan göras för att se till att påbörjad lärlingsutbildning kan slutföras vid permitteringar och uppsägningar och att lärlingar i sådana fall får lämplig arbetslöshetsersättning.

Regeringen har i sitt program förklarat att en totalreform av den yrkesinriktade vuxenutbild-

ningen ska genomföras under valperioden. Utbildningen är mycket splittrad i fråga om förvaltning, utbud, finansiering och förmåner, och reformen ska skapa klarhet i detta avseende. Syftet med reformen är att stödja längre tid i arbetet, yrkesmässig rörlighet och sysselsättningen, och den gäller yrkesinriktad vuxenutbildning, högskolornas vuxenutbildning, den arbetskraftspolitiska vuxenutbildningen och personalutbildningen. Också lärlingsutbildningen, utbildningen av läroavtalstyp och vuxenutbildningen för invandrare tas upp i reformen.

Ledningsgruppen för reformen har i sina förslag prioriterat en utvidgning av utbildningen i arbetslivet och ett förstärkt samarbete mellan aktörerna i arbetslivet. De högtutbildade ska få bättre fortbildningsmöjligheter och underrepresenterade gruppernas deltagande i utbildning ska uppmuntras. Arbets- och näringsförvaltningen ska ges en större roll i att stärka arbetskraftens kompetens. Invandrarnas möjligheter att få jobb främjas genom utbildning.

Regeringen kommer att göra en omallokering på sammanlagt 200 miljoner euro i budgetpropositionen för 2010. Det ska ske inom utgiftsramarna, och spelrummet kommer att användas bl.a. till att se över vuxenutbildningen. Regeringen har redan beslutat att som stimulansåtgärd tillfälligt öka antalet studieplatser inom yrkesutbildningen och utvidga den yrkesinriktade vuxenutbildningen. Utskottet välkomnar stimulansåtgärderna och omallokeringen och kräver samtidigt att en tillräckligt stor del av de omallokerade pengarna reserveras för att täcka vuxenutbildningens och den arbetskraftspolitiska utbildningens behov.

Som ett led i de stimulansåtgärder som regeringen beslutade om under hösten och våren kommer det 2009 inom vuxenutbildningen att finnas fler studieplatser som leder till yrkeshögskoleexamen och fortbildning av läroavtalstyp. Det är bra beslut, menar utskottet, som samtidigt vill understryka att man också måste reservera tillräckliga resurser för arbetskraftsutbildningen. De som förlorar jobbet måste kunna erbjudas möjlighet att skaffa sig behörighet också genom yrkesinriktad vuxenutbildning. Dessutom bör

man försöka se till att permitteringar till följd av minskad efterfrågan används till att höja utbildningsnivån och till fortbildning.

Även om jobben skulle minska inom exportindustrin, byggsektorn och transportsektorn kan det hända att vissa sektorer, som tjänstesektorn, fortfarande har brist på arbetskraft. Arbets- och näringsförvaltningen ska se till att de som blir arbetslösa har möjlighet att omskola sig till ett nytt yrke och exempelvis gå över till tjänstesektorn, som lider av brist på arbetskraft.

Sysselsättningsläget bland invandrarna har snabbt försämrats efter den positiva utveckling ända fram till slutet av 2008. I slutet av september 2008 fanns det cirka 12 250 arbetslösa invandrare, och den genomsnittliga arbetslösheten bland invandrare var 18 procent. I december hade arbetslösheten stigit till uppskattningsvis 22 procent. Det är viktigt att invandrarna får särskilt stöd för att hitta jobb genom riktade utbildningstjänster. Framför allt är det viktigt med relevanta språkkunskaper för att få jobb. I dagens läge är utbudet på språkkurser för invandrare varken tillräckligt eller ändamålsenligt. Det finns nivåskillnader mellan kursdeltagarna, och den som vill delta får ofta vänta för länge på kursplats. Det ska finnas tillräckligt med effektiva och väl samordnade kurser i finska och svenska för invandrare. Undervisningen ska vara arbetslivsinriktad och bidra till att kursdeltagaren kan skaffa sig det yrke eller jobb som han eller hon siktar på. Dessutom ska frivilliga språksstudier inte vara något hinder för att samtidigt söka jobb.

Arbetslösheten bland personer med högre högskoleexamen ökade 2008 i alla ålderskategorier, särskilt bland dem under 30. Dessutom har det blivit svårare för nyutexaminerade att få arbete. En orsak till att personer med akademisk utbildning fått svårare att få jobb anses vara att sysselsättningsläget inom den offentliga sektorn förändrats. Statens möjlighet att ta emot s.k. stödsysselsatta begränsades strikt i 2009 års budget till 1 200 årsverken och kommunernas och samkommunernas till 6 600 årsverken. Den offentliga sektorn bör absolut beakta de akademiskt utbildade och nyutexaminerade i sina sys-

selsättningsbeslut. Den offentliga sektorns sysselsättningseffekt är särskilt stor i regioner med hög arbetslöshet där det är svårt att få jobb på den öppna arbetsmarknaden. Utskottet betonar att man särskilt genom åtgärder för att sysselsätta arbetslösa med akademisk examen kan bidra till att kompetensen också regionalt hålls jämnt fördelad.

När ekonomin vänder uppåt igen kommer Finland åter att hotas av brist på arbetskraft på grund av den åldrande arbetskraften, påpekar utskottet. Det kommer att behövas arbetsför och kompetent arbetskraft för att den ekonomiska tillväxten ska ta fart efter recessionen och för att välfärden ska kunna förbättras på längre sikt. Det är viktigt att åtgärderna för att trygga tillgången på arbetskraft och effektivisera produktiviteten fortsätter också under den ekonomiska recessionen och att det långsiktiga målet är att sysselsättningstalet i enlighet med regeringsprogrammet stiger till 75 procent.

I budgeten för 2009 minskades anslagen för sysselsättnings- och utbildningsåtgärder och andra särskilda insatser med 77 miljoner euro, eftersom sysselsättningsutvecklingen hade varit god ända till 2008. När arbetslösheten började öka behövdes arbetskraftspolitiska åtgärder, och därför hade arbets- och näringscentralerna och arbets- och näringsbyråerna i slutet av mars 2009 tagit i anspråk en större andel än tidigare av anslagen för arbetskraftsutbildning och sysselsättning. Av anslaget för yrkesinriktad arbetskraftsutbildning har 87,4 procent reserverats, och motsvarande siffra för anslaget för förberedande arbetskraftsutbildning är 87,6 procent och 73,6 procent för sysselsättningsanslaget. Enligt uppgift innebär detta att det blir svårt att fortsätta med de sysselsättningsfrämjande åtgärderna.

Tilläggsbudgeten för 2009 innebar en betydande ökning av insatserna på arbets- och näringsministeriets förvaltningsområde. Sammanlagt satsade man ytterligare 22 miljoner euro på sysselsättnings- och utbildningsåtgärder och särskilda insatser, och av dessa öronmärktes 10 miljoner för ökad arbetskraftspolitisk utbildning. I beslutet om ramarna för statsfinanserna ökas finansieringen av arbetskraftspolitiken med ca 19

miljoner euro 2010, ca 6,5 miljoner euro 2011, ca 14 miljoner euro 2012 och 7 miljoner euro 2013.

Utskottet välkomnar de ökade anslagen, men betonar samtidigt att man snabbt måste se över behovet av pengar inom arbetskraftspolitiken om arbetslösheten fortsätter att öka kraftigt.

Staten kommer att fortsätta med sitt produktivetsfrämjande projekt under ramperioden: det är meningen att statens behov av arbetskraft ska minskas med 9 645 årsverken fram till 2011 och med ytterligare 4 800 årsverken fram till 2015. För Arbetshälsoinstitutets del krävs en nedskärning motsvarande 83 årsverken fram till 2011. Närmare uppgifter om senare nedskärningar finns ännu inte att tillgå, men sannolikt kommer det att krävas att institutet minskar sin personal ytterligare 2012—2015.

Finansieringen av Arbetshälsoinstitutet består till ca 60 procent av finansiering genom statsbudgeten och till ca 40 procent av egen finansiering. Enligt rambeslutet ska minskningen av årsverken på sektorsforskningsinstituterna inte gälla den verksamhet som ligger utanför statlig budgetfinansiering. Däremot öppnar rambeslutet för den möjligheten att minskningskraven omfördelas inom förvaltningsområdet. Enligt utskottets uppfattning kommer detta beslut att urvattna principen om att den externa finansieringen inte ska omfattas av produktivetsprogrammet.

Utskottet har redan tidigare behandlat effekterna av statens produktivetsprogram för Arbetshälsoinstitutets verksamhet i sina utlåtanden om statsbudgeten för 2009 (AjUU 18/2008 rd) och ramarna för statsfinanserna 2009—2012 (AjUU 8/2008 rd). Utskottet hänvisar till dem och betonar att institutet är särskilt viktigt när det gäller utveckling och forskning av arbetshälsan på grund av vår befolkningsstruktur och ekonomiska situation. Det är mycket angeläget att se till att institutet har tillräckliga personalresurser i en situation där vi riskerar att få brist på arbetskraft på grund av att befolkningen åldras och där man allt mer betonar arbetshälsan och behovet

av högre pensioneringsålder. Utskottet upprepar sitt tidigare förslag att det ska bedömas en gång till hur lämpliga minskningsmålen är för Arbetshälsoinstitutet och att den del av institutets verksamhet som ligger utanför statens budgetfinansiering inte ska omfattas av produktivetsprogrammet.

Utskottet upprepar också sina tidigare uttalande synpunkter om hur viktigt det är med arbetarskydd och hur de ärenden som omfattas av tillsyn ökar. Antalet arbetarskyddsinspektörer får inte minska alltför mycket, understryker det.

Enligt produktivetsprogrammet ska antalet anställda inom arbets- och näringsministeriets förvaltningsområde minskas med 2 616 årsverken fram till 2015. För arbets- och näringsbyråernas del innebär detta uppskattningsvis 20 procent färre anställda kring 2015. I praktiken måste man då dra in tjänster eller åtminstone låta bli att anställa vikarier eller tillsätta vissa tjänster eller gå in för visstidsanställningar.

Arbets- och näringsbyråernas möjligheter att erbjuda ett brett spektrum av arbetskraftstjänster är begränsade redan i detta nu och situationen kommer att förvärras ytterligare om personalen minskar. Samtidigt ställs det allt större krav på byråerna till följd av recessionen. När arbetslösheten började öka vände sig allt fler till byråerna, samtidigt som kraven på effektivare sysselsättningsfrämjande åtgärder ökade.

Eftersom arbets- och näringsbyråerna fått en kraftigt ökad kundtillströmning har deras personalresurser tillfälligt utökats med 120 årsverken. Detta har lindrat byråernas brist på arbetskraft, men åtminstone inte tills vidare löst problemet. Det är både viktigt och behövligt att byråernas personalresurser tillfälligt ökas för att underlätta kundservicen, anser utskottet och understryker samtidigt att de anställda på arbets- och näringsbyråerna måste ha tillräckligt med tid att ge arbetslösa individuell handledning så att de kan finna lämpligt nytt jobb eller lämplig utbildning.

Utlåtande

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det ovan sagda och

att följande ställningstagande godkänns med anledning av redogörelsen:

Den ekonomiska situationen har förändrats och antalet arbetslösa ökar snabbt; således måste personalresurserna på arbets- och näringsbyråerna tillfälligt stärkas så att kundservicen kan fungera.

Helsingfors den 24 april 2009

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Arto Satonen /saml
vordf. Jukka Gustafsson /sd
medl. Susanna Haapoja /cent
Hannakaisa Heikkinen /cent
Anna-Maja Henriksson /sv (delvis)
Arja Karhuvaara /saml
Johanna Karimäki /gröna
Merja Kyllönen /vänst

Esa Lahtela /sd
Jari Larikka /saml
Markus Mustajärvi /vänst
Sanna Perkiö /saml
Katja Taimela /sd
ers. Krista Kiuru /sd
Lenita Toivakka /saml (delvis).

Sekreterare var

konsultativ tjänsteman Marjaana Kinnunen.

AVVIKANDE MENING 1

Motivering

Den ekonomiska recessionen i Finland och utomlands blir allt värre och påminner i många avseenden om 1990-talets depression. Finanskrisen håller på att utvecklas till en sysselsättningskris som också för med sig allt större ekonomiska problem för kommunerna. Enligt prognosen från Löntagarnas forskningsinstitut kommer arbetslösheten att stiga till tio procent. I arbetslivet känner man av den ekonomiska krisen genom omfattande permitteringar och en stigande arbetslöshet. Ungdomsarbetslösheten ökar nästan lika snabbt som under massarbetslöshetsåren under recessionen på 1990-talet. Det behövs målmedvetna satsningar för att förhindra en explosionsartad ökning av arbetslösheten.

Lärdomen från den senaste recessionen var att man inte får låta den öppna arbetslösheten växa och framför allt inte dra ut på tiden. Trots detta håller vår nuvarande regering de arbetskraftspolitiska anslagen på en anmärkningsvärt låg nivå.

Kommunerna är stora arbetsgivare och investerare. Det instabila förhållandet mellan stat och kommun ställer till oskäligt stora problem för den kommunala ekonomiska planeringen. Regeringens åtgärder — att höja kommunernas andel av samfundsskatten och att slopa folkpensionsavgiften (som vi i sig ansåg vara kortsiktig politik) — räcker inte för att hjälpa upp läget i kommunerna. Tvärtom, regeringens frikostiga skattesänkningar innebär att statens och kommunernas skatteunderlag effektivt undergrävs. Därmed riskeras finansieringen av tjänsteproduktionen om den ekonomiska recessionen blir långvarig. Kommunerna måste få mer i statsandelar och vidare måste en del av intäkterna från kapitalskatten för personer styras till kommunerna. Dessutom behöver en större andel av samfundsskatten än vad regeringen föreslår anvisas för kommunerna.

Vi socialdemokrater stöder inte skattelättnader enligt regeringens modell. Vi skulle ha valt mindre och bättre riktade skattelättnader och al-

lokerat en del av de sparade intäkterna till att stärka den kommunala ekonomin och därmed till att producera tjänster.

Företagen måste vara beredda inför sommaren. Semesterperioden och semesterpenningen leder till likviditetsproblem i företagen, och då måste det finnas företagslån och garantier att tillgå.

Med andra ord måste samhälleliga medel användas till att stimulera och investera i den offentliga sektorn och till sysselsättningsfrämjande företagslån och garantier. För närvarande plöjer regeringen ner sina skuldmiljarder i skattelättnader som inte är produktiva om man ser på sysselsättningen.

Den växande arbetslösheten ökar också behovet av kommunala social- och hälsovårdstjänster. Ändå avser staten inte att i den utsträckning som skulle behövas bidra till att avhjälpa krisen i fråga om de kommunala tjänsterna, utan i stället tvingas kommunerna att skära ned på servicen och att höja skatterna.

Regeringen urholkar arbetskraftstjänsterna

Sysselsättningsanslagen för 2009 skars ned ordentligt, hela 68 miljoner euro. Trots att anslagen åter höjdes med 22 miljoner euro i tilläggsbudgeten finns det ett underskott på 46 miljoner euro jämfört med 2008. Och så här agerar regeringen i en situation där permitteringarna ökar explosionsartat och arbetslösheten fortsätter att stiga.

Om man vill sysselsätta aktivt måste sysselsättningsanslaget höjas så att nivån motsvarar det ökade sysselsättningsbehovet. Beslut om tilläggsanslag måste fattas redan före sommaren, eftersom exempelvis de som ordnar arbetskraftspolitisk utbildning inte kan utvidga sin verksamhet över en natt. Redan nu är situationen bitvis den att arbetslösa måste köa till utbildningar. Antalet studerande som söker sig till arbetskraftsutbildning har exempelvis 2009 ökat till den grad inom området för Birkalands arbets-

krafts- och näringscentral att det blivit avsevärt mycket svårare för studerande att få delta i utbildning. Vanligen antar man cirka 40—50 procent av de sökande, men nu är andelen klart mindre bland dem som i början av året ansökt om utbildningsplats i Birkaland. Bland annat har hittills sammanlagt ca 450 personer ansökt om att få studera till närvårdare, och av dessa har bara 38 fått utbildningsplats. Med andra ord mindre än nio procent av de sökande. Av de 132 sökandena till företagsekonomisk utbildning och IT-utbildning har bara 16, dvs. tolv procent, fått påbörja utbildning. I Birkaland har man också i enlighet med arbets- och näringsministeriets anvisningar tidigare lagt utbildningar. Detta innebär att de utbildningsdagar som ordnas utifrån befintlig kapacitet (exempelvis för metall- och byggsektorn), dvs. utifrån studerandedagarnas omfattning, redan nu är upptagna och då går det inte längre att i höst anta nya studerande för utbildning inom metall- och byggsektorn.

Regeringen har utlovat en aktivare arbetskraftspolitik, en översyn av arbetslöshetsersättningarna och bättre service för arbetslösa på arbets- och näringsbyråerna. Allt detta kräver mer resurser och pengar för sysselsättningspolitiska åtgärder. Regeringen måste genom en tilläggsbudget bevilja 200 miljoner euro mer i anslag för arbetskraftspolitiken så att den kan bli aktivare.

Den finländska välfärden bygger på arbete. Medborgarnas rätt till arbete får inte bli en död bokstav. Var och en måste garanteras ett jobb där han eller hon trivs och hans eller hennes kompetens uppskattas.

Stärkt kompetens

Vuxenutbildningen blir allt viktigare i en ekonomisk recession. Hittills har regeringens finansieringstillskott bara utgjort en bråkdel av det faktiska behovet. Inte heller regeringens rambeslut innehåller exempelvis något beslut om genomförande av den övergripande reformen av vuxenutbildningen eller om finansiering av den. Om förslagen i reformen ska genomföras krävs det en årlig ökning av vuxenutbildningsresurserna med 80—120 miljoner euro 2010—2012 utöver talskyddsmyndigheternas resurser måste stär-

de resurser som ingår i 2009 års första tilläggsbudget.

Regeringen lägger ned programmet Kunskapslyftet för de lägst utbildade, men serverar inget i stället.

Företagens svårigheter och permitteringarna avspeglar sig särskilt i den grundläggande yrkesutbildning som ges i form av läroavtalsutbildning. Den som deltar i sådan lärlingsutbildning har inte rätt till a-kassa om utbildningen avbryts. Problemet måste åtgärdas omgående.

Recessionen märks också på att praktikplatserna i anknytning till yrkesutbildning eller högskoleutbildning minskar. Man måste sörja för att det finns praktikplatser, så att det inte bristen på praktik hindrar någon från att slutföra sina studier.

Regeringen låter den svarta ekonomin frodas

Produktivitetsprogrammet för statsförvaltningen drabbar fortfarande arbetarskyddsdistrikten och Arbetshälsoinstitutet alltför kraftigt, särskilt om man beaktar att till och med regeringen själv anser att man nu ska satsa på åtgärder som förlänger tiden i arbetslivet. Arbetarskyddsförvaltningens resursarbetsgrupp på trepartsbasis betonar i sin färsk rapport att förvaltningens inspektionsresurser måste bevaras på nuvarande nivå så att tillsynen till omfattning och kvalitet åtminstone kan hållas på nuvarande nivå. Med dagens resurser omfattas bara 5,4 procent av arbetsplatserna av tillsynen.

Resursbehovet inom arbetarskyddsförvaltningen har snarast ökat till följd av allt fler tillsynsuppgifter. Det är obegripligt att regeringen tänker minska på personalen uttryckligen inom arbetarskyddsförvaltningen i en situation där den svarta ekonomin frodas och olycksfallen i arbetet har ökat och där underleverantörsavtalen och splittrade arbetsplatser kräver mer tillsyn. Regeringen kommer att handla mot riksdagens vilja om den genomför personalnedskärningarna inom arbetarskyddsdistrikten i enlighet med produktivitetsprogrammet. Och dessutom mot EU:s arbetsmiljöstrategi och social- och hälsovårdsministeriets riktlinjer, som säger att arbe-

Mindre resurser för Arbetshälsoinstitutet kan hindra att målen för längre tid i arbete uppfylls

De personalnedskrningar som krävs vid Arbetshälsoinstitutet i produktivitetsnamn kan utgöra ett hinder för en övergripande och riksomfattande utveckling av arbetshälsa och arbetstrivsel.

Arbetshälsoinstitutet är en nationellt och internationellt betydande institution för forskning, information och utbildning och tjänsteproducent för arbetslivet. Nationellt sett är det viktigt att utveckla arbetslivet. Institutets roll som producent av information om bättre trivsel i arbetet är särskilt aktuell just nu när man försöker utveckla arbetslivet, förlänga tiden i arbete och främja arbetsförmågan. Regeringen lovar i sitt rambeslut att sektorsforskningsinstitutet, såsom Arbetshälsoinstitutet, inte berörs av minskningen av årsverken till den del deras verksamhet ligger utanför den statliga budgetfinansieringen. I samma beslut sägs ändå följande: "För att säkerställa (...) den forskning som utförs vid sektorsforskningsinstitutet och som finansieras på något annat sätt ska de minskningar av antalet årsverken som ska göras enligt produktivitetsprogrammet vid behov riktas in på den budgetfinansierade verksamheten vid sektorsforskningsinstitutet eller omfördelas inom förvaltningsområdet". På detta sätt urvattnar man löftet att institutets externa finansiering inte berörs av produktivitetsprogrammet.

Avsikten är att minska på Arbetshälsoinstitutets personal med sammanlagt 83 årsverken fram till 2011. I nästa etapp av produktivitetsprogrammet, dvs. åren 2012–2015, är det meningen att genomföra nya och större personalnedskrningar inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde, och då är det sannolikt att man också kräver större nedskrningar av institutet.

Vi godkänner inte de föreslagna personalnedskrningarna, i synnerhet inte när de gäller forskningsverksamhet som finansieras utanför statens budget. Den offentliga sektorn ska inte öka arbetslösheten genom sina egna åtgärder.

Statsförvaltningens produktivitetsprogram måste stoppas.

Arbets- och näringsbyråernas service är hotad

Arbets- och näringsbyråerna håller på att genomföra den första etappen av statens produktivitetsprogram. Inom den görs de första programenliga personalnedskrningarna fram till 2011. På arbets- och näringsbyråerna i Helsingfors innebär detta till exempel att tjänster dras in, lediga tjänster tillsätts på viss tid, vissa vikariat inte tillsätts osv. Samtidigt har byråerna märkbart fler kundbesök. Resurserna stärkts temporärt så länge recessionen beräknas hålla i sig, men det räcker inte.

Personalnedskrningarna har redan nu haft en sådan inverkan att bara ca 9 procent av byråerna enligt Centralförbundet för Socialskydd och Hälsas socialbarometer för 2009 tror sig kunna garantera service om tre år. Det är redan nu svårare att få personlig service på mer än hälften av byråerna och dessutom har handläggningstiderna blivit längre. Det finns en risk för att man först drar ned på servicen för de svårsysselsatta. Man måste också fråga sig hur den ökande ungdomsarbetslösheten hanteras när arbets- och näringsbyråerna får allt mindre handlingsutrymme.

Vidare väcks frågan om det finns någon på lag baserad grund för de ökade tillfälliga anställningar som utgör svaret på resursbristen inom arbetskraftsförvaltningen.

En effektiv styrning av verksamheten och genomförande av anvisningarna kräver effektiv intern kommunikation och effektiva system för informationshantering i synnerhet inom en så pass stor och regionalt spridd organisation som arbets- och näringsministeriet. I detta avseende är arbets- och näringsbyråernas situation synnerligen svag. Det finns inget enhetligt intranätssystem och man blir tvungen att söka information i synnerligen många källor. Det finns inget klart och enhetligt rapporteringssystem för ledning av byråerna eller något byråspecifikt system för uppföljning av resultatmålen enligt resultatstyrningen och inte heller tillhörande spelregler för e-posten osv. Därför måste byråerna binda upp

förhållandevis stora resurser till olika administrativa uppgifter, insamling av data och utredning av oklarheter. Särskilt i nuläget bör man ändå utnyttja alla till buds stående personalresurser till kundservice. Man måste snabbt se till att förbättra informationshanteringssystemen och effektivisera arbets- och näringsbyråernas verksamhet.

Arbetslöshetsunderstöd

Det är nödvändigt att höja grunddagpenningen för arbetslösa och arbetsmarknadsstödet. Vi vill också att arbetsmarknadsstödet ersättning för uppehälle ska höjas snarast möjligt. Den ersättningen ska också höjas för dem som får arbetslöshetsdagpenning och socialbidrag; de får redan i detta nu ersättning för uppehälle.

Ståndpunkt

Vi föreslår därför

att följande ställningstaganden godkänns:

Helsingfors den 24 april 2009

Jukka Gustafsson /sd
Esa Lahtela /sd

1. Arbets- och näringsbyråernas resurser måste omedelbart förstärkas till följd av att antalet arbetslösa och permitterade snabbt ökar.

2. Resurserna för vuxenutbildning måste ökas med 80—120 miljoner euro på årsnivå i syfte att effektivt genomföra totalreformen av vuxenutbildningen.

3. Genomförandet av produktivetsprogrammet måste upphöra, och arbetarskyddsdistriktens och Arbetshälsoinstitutets resurser tryggas.

4. Anslaget för aktiv arbetskraftspolitik måste höjas med 200 miljoner euro genom en tilläggsbudget före sommaren till följd av att antalet arbetslösa och permitterade ökar kraftigt.

Krista Kiuru /sd
Katja Taimela /sd

AVVIKANDE MENING 2

Motivering

Ramförfarandet för statsfinanserna har förvandlats till en mekanism för tjänstemannakåren att i allt större utsträckning ta över besluten om statsfinanserna från politikerna. Att slaviskt följa ramarna hindrar nödvändiga och effektiva reaktioner på en arbetslöshetssituation som snabbt blir värre. Regeringsprogrammen skrivs så att de passar in i ramarna i stället för att ändra dem. I detta avseende är förfarandet mycket tvivelaktigt.

Maktutövning som bygger på tjäntemännens förberedande roll och formella expertis betonas på bekostnad av politiska lösningar. Det är inte en sund utveckling om man vill att medborgaraskapet och värderingar ska synas i viktiga ekonomiska beslut. Att besluta om statsfinanserna är inte och får inte vara ren matematik eller finanskunskap, utan det ska i första hand vara en fråga om värdeval. Även om en vändning skulle inträffa 2010 och 2011 syns det i sysselsättningsläget först med fördröjning. Finanskrisen har ännu inte fått fullt genomslag i realekonomin.

Statsrådets redogörelse om ramarna för statsfinanserna 2010–2013 innehåller flera saker som måste rättas till.

Skatterean får skattebasen att vittra sönder och ökar ojämlikheten

Att förmögenhetsskatten avskaffades, gåvo- och arvsskatten sänktes, skogsbeskattningen lindrades och höginkomsttagarna fick sänkta skatter har lett till att skattebasen urholkats, tunnats ut och krympt. Skattetrycket har överförts från statlig beskattning till kommunal nivå och indirekta skatter. Dessutom innebär högre klientavgifter och de nya servicecheckarna inom social- och hälsovården att avgifterna av skattenatur och självrisker ökar också för låginkomsttagare. Finland har tagit ett stort steg i riktning mot plattskatt.

Denna oansvariga skattereas betydelse för staten skuldsätter sig med femtio miljarder euro de närmaste åren. Det innebär att skulden ökar med drygt tio miljarder euro per år. Sådana belopp kan inte lånas upp utan kraftiga nedskärningar både inom den kommunala och den statliga sektorn. Skatterean har på ett väsentligt sätt försämrat statens möjligheter att reagera på följderna av en ekonomisk lågkonjunktur. Trots detta ska skatterean fortsätta, också om det kräver lånta pengar. Att arbetsgivarnas folkpensionsavgift slopades innebär också det en stor årlig lucka i statens inkomster, med en sammanlagd nettoeffekt på cirka 830 miljoner euro.

En färsk ekonomisk prognos från Internationella valutafonden IMF målar upp en dystert bild av den ekonomiska tillväxten i Förenta staterna, Japan, Tyskland och Storbritannien i år och nästa år: den väntas sjunka med 2,8–6,2 %. Därmed gör ekonomin brantare störtfärd i de rika länderna, och om man lägger till det instabila läget i den ryska ekonomin, som är viktig för Finland, kommer riskerna för vår ekonomi snarare att öka än att minska under ramperioden.

Spelrummet under ramperioden

Enligt redogörelsen för finansramarna ändrar man inte "[g]enom de årligen återkommande rambesluten om statsfinanserna (...) den utgiftslinje som fastställts i regeringsprogrammet och som ligger till grund för utgiftsramen, utan ramen för valperioden justeras tekniskt så att den motsvarar de förändringar som skett i pris- och kostnadsnivån och budgetens struktur". Av statsbudgeten ligger tre fjärdedelar inom ramarna. Med andra ord är anslagen utanför ramarna volymmässigt alltför små för väsentliga korrigerande åtgärder, eftersom största delen av anslagen är s.k. automatiska ekonomiska stabilisatorer.

Utanför ramarna ligger bland annat låglönestödet. Försöket slukar mer än hundra miljoner euro om året. Stödet delas ut utan krav på kom-

pensation på den grundvalen att arbetsgivaren betalar en tillräckligt låg lön till en äldre arbetstagare, och dessutom är det en stödform som helt saknar effekt. Försöket bör läggas ner omedelbart och pengarna i stället användas till effektivare sysselsättningsinsatser som i enlighet med sysselsättningslagstiftningen bör riktas särskilt till ungdomar och långtidsarbetslösa. Anslaget för låglönestöd borde under alla omständigheter ligga innanför ramarna för att garantera insyn.

Statens produktivhetsprogram

Än så länge har ingen kunnat presentera någon sådan redogörelse, undersökning eller rapport om den nedskärningslista med namnet statens produktivhetsprogram som skulle visa att det finns nästan 15 000 onödiga årsverken inom statsförvaltningen. I stället följer man programmet blint och försätter därmed många organisationer i en ohållbar situation, till och med så att man samtidigt både minskar och ökar arbetskraften inom samma organisation. Detta är fallet exempelvis på många arbets- och näringsbyråer.

Den ofta använda argumentet att man genom programmet tillgodoser den privata sektorns behov av arbetskraft är inte trovärdigt. Staten har sammanlagt något mer än etthundratusen anställda, medan arbetskraften totalt uppgår till 2,6–2,7 miljoner personer. Den arbetsinsats som femtontusen anställda kan leverera är en marginell faktor jämfört med den snedvridda åldersstrukturen. Produktivhetsprogrammet handlar om en ideologisk nedmontering av den offentliga sektorn.

Produktivhetsprogrammet drar in allra flest arbetstillfällen där det är svårast att försvara sig, dvs. i små och medelstora kommuner. Där hotar de sista resterna av statlig service att försvinna.

Den kommunala ekonomin försvagas

Kommunerna är viktiga som investerare och sysselsättare. Imbalansen mellan stat och kommun gör det oskäligt svårt för kommunerna att planera ekonomin. Statsandelsreformen kommer sannolikt att genomföras kostnadsneutralt, dvs. kommunerna konkurrerar ännu hårdare om samma pengar när det ekonomiska läget försämras.

Att höja kommunernas utdelning av samfundsskatten, slopa folkpensionsavgiften och höja klientavgifterna kommer inte att hjälpa upp den kommunala ekonomin, särskilt inte som staten drar in motsvarande andel av statsbidraget. Många kommuner blir tvungna att höja skattesatserna ända upp till över tjugo procent. Dessutom stiger många avgifter av skattenatur.

Svartekonomin frodas

Ingen vet hur mycket utländsk arbetskraft det finns i Finland. Uppskattningarna kan kasta med flera tiotal tusen. Många missförhållanden och rena olagligheter är kopplade till användningen av utländsk arbetskraft, i synnerhet när det gäller inhyrd arbetskraft. Om man exempelvis kontrollerar olika upphandlingar och jämför priserna per enhet kan man sluta sig till att många underleverantörer inte till sådana priser kan sköta alla de samhällsliga skyldigheter företaget har eller betala bikostnaderna till de anställdas löner eller avtalsenliga löner.

Sammanlänkning av entreprenadarbeten ger många möjligheter till missbruk och gör det dessutom svårare att övervaka. Omfattande ekonomiska oegentligheter har avslöjats också inom offentliga byggentreprenader. Man har ofta nämnt omvänd momsplikt som ett effektivt verktyg att övervaka företagsverksamheten i entreprenadkedjor.

Suspekta företag uppger ofta personer som inte haft något att göra med deras verksamhet som ansvarspersoner. Andra sätt att kringgå skyldigheter är kvittohandel, förfalskade verifierat över löner och pensionsförsäkringar och ogrundade momsavdrag. Brottsrubriceringen är ofta grovt bokföringsbrott eller grovt skattebedrägeri. Också den organiserade brottsligheten, bland annat mc-gäng, har varit inblandad åtminstone i brottslig verksamhet inom byggbranschen. När det går dåligt inom ekonomin skärps konkurrensen om den krympande marknaden och det blir hårdare tag. Också företag och anställda som tidigare skött sina förpliktelser kan göra sig skyldiga till brott i svåra tider.

Det allra farligaste är om det uppkommer en situation där svart arbetskraft från utlandet som

inte nödvändigtvis betalar skatt någonstans slår ut vår inhemska arbetskraft. Situationen är minst lika explosiv då utländska företag som hyr ut personal från marknaden slår ut hederliga finländska företag som sköter sina skyldigheter. En sådan situation är en grogrund för rasism. Det finns det redan varnande exempel på, i synnerhet som extrema politiska krafter helt avsiktligt underblåser främlingsfientlighet.

Till råga på allt hotar statens produktivitetsprogram att dra in jobbet för en av fyra arbetarskyddsanställda ute på fältet. Deras arbetsinsats är ett extremt viktigt komplement till skattemyndighetens, polisens och fackförbundens arbete när man försöker få bukt med den svarta ekonomin.

Sysselsättningsanslagen och den grundläggande försörjningen för arbetslösa är otillräckliga

Hela 74—88 % av sysselsättningsanslaget har redan öronmärkts. Det är en ohållbar situation eftersom den minskade totalvolymen innebär att arbets- och näringsbyråerna inte kan planera sin verksamhet om tre fjärdedelar av anslaget redan har bundits upp efter årets första kvartal. De anslagsökningar som eventuellt kommer i höst i en tilläggsbudget är ohjälpligt försenade. Utbildningsplaneringen sker inte heller konsekvent och med framförhållning om anslagen för nästa år redan nu är reserverade. Den reform av vuxenutbildningen som ska genomföras under ramperioden syns inte på något sätt i anslagen.

Enligt en förfrågan i den nyligen offentliggjorda socialbarometern upplever de som uppsöker arbets- och näringsbyråer liksom de anställda inom förvaltningen att byråerna inte kan tillhandahålla tillräcklig kundservice. Det är de långtidsarbetslösa som drabbas först, även om det just är de som skulle behöva individuell service och anpassade åtgärder. Också situationen i fråga om ungdomsarbetslösheten håller på att bli ohållbar. Ändå är det uttryckligen dessa två grupper som enligt sysselsättningslagen särskilt ska vara målgrupper för sysselsättningsanslag och service.

Den grundläggande försörjningen vid arbetslöshet har inte höjts en enda cent under någondera av Matti Vanhanens två regeringar. Samma linje fortsatte i den socialpolitiska uppgörelsen, där de mest utsatta grupperna av arbetslösa förbigicks. En följd av detta är att det kommer att ta åtminstone femton år innan de arbetslösas grundläggande försörjning höjs nästa gång. Arbetslösheten är den största enskilda orsaken till fattigdom i Finland. Vi kommer oundvikligen att få större ojämlikhet och omfattande utslagning om detta sätt att genom "arbetsreformer" få ned de arbetslösa på knä fortsätter.

Ståndpunkt

Vi föreslår därför

att finansutskottet beaktar det ovan sagda.

Helsingfors den 24 april 2009

Merja Kyllönen /vänst
Markus Mustajärvi /vänst